

СВЯЩЕННІ ВІРШІ СВЯТОГО ТКАЧА

З ТАМІЛЬСЬКОЇ ПЕРЕКЛАЛИ

ВІТАЛІЙ ФУРНІКА ТА БОРИС ХОМЕНКО

“Тіруккурал”, безсмертний твір тамільського мислителя Тіруваллувара, написано майже два тисячоліття тому. Досі він не перекладався українською мовою, хоч відомий усіма основними мовами світу: так, 1848 року, коли Тарас Шевченко перебував на засланні в казахських степах, “Тіруккурал” побачив світ французькою мовою, а 1865 року – англійською. Цією книжкою захоплювався Лев Толстой, чим і досі пишаються індійці.

І на порозі третього тисячоліття видатна пам’ятка літератури 60-мільйонного тамільського народу, що населяє південь Індії, стає надбанням і українців. Уперше пропонуючи зразки “Тіруккурала” українською мовою, доцільно буде подати деякі суто історичні пояснення.

Тіруваллувар – легендарне ім’я автора реально існуючого твору. Це ім’я означає Святий Валлувар (*валлувар* – назва касті ткачів в Індії). Дослідники гадають, що він жив поблизу нинішнього Мадраса, в якому й донині є храми на честь цього мудреця. Ніхто достеменно не знає, коли народився і помер Валлувар, коли він написав свою книжку. Сотні праць про нього тільки повторюють легенди. Одна з них розповідає, наприклад, що Валлувар був одружений з Васухі, безмежно відданою чоловікові та сім’ї. Слава про щасливе подружжя змусила одного мудреця завітати до оселі Тіруваллувара, аби впевнитися в цьому й з’ясувати секрет родинного щастя. Святий Валлувар провадив бесіду з ним, працюючи за ткацьким верстатом у залитій сонцем кімнаті. Раптом він упустив човник і попрохав дружину принести світильник, аби знайти інструмент. Неабияк здивована Васухі без зайвих розпитувань принесла чоловікові запалений світильник.

І тоді гість-мудрець збагнув, що щасливе родинне життя полягає у подружній злагоді.

Поза сумнівом, легендарний Валлувар був справжнім мудрецем. Він залишив своєму народові глибокі висловлювання про кохання та сім’ю, які стали надбанням усього людства. Універсальність його думок захоплює і сьогодні. Гідне подиву й те, що твір Валлувара світський, реалістичний, у ньому відбито життєвий досвід і мудрість простого народу. Хто не нахилить вуха до коротких афоризмів стародавнього автора?

Тіруккурал з давньотамільської означає “священний курал”, а *курал* – це римований двовірш у класичній тамільській поезії. Сам твір можна схарактеризувати як афоризми, написані поетичним розміром *курал* – напрочуд важким у дравідійській метриці.

Цей унікальний навіль для Індії твір складають 1330 поетичних висловів: перший рядок має чотири стопи, а другий – три. Читач може тільки уявити, як важко втиснути в два коротенькі рядки суть і глибину давньоіндійського мудреця. Для цього треба мати таку ж силу поетичної уяви та філософського осягнення світу, властиву Валлуварові. Тому й пропонуємо читачеві прозовий переклад куралів. Зазначимо ще раз: це перший переклад з давньотамільської мови на українську. І ще одне: наші сучасники в Тамілнаді (до 1969 р. Мадрас), за винятком видатних учених, не розуміють цієї форми рідної мови. Для широкого читачького загалу в Індії існують полегшені, “осучаснені” видання “Тіруккурала”.

В Індії збірку Валлувара називають “тамільською Біблією”, або “п’ятою ведою”. І це справді так. Для тамілів це настільна книга. Її цитують газети, журнали, радіо й телебачення. Курали в живій мові індіців стали прислів’ями та приказками. З молоком матері засвоюють афоризми “Тіруккурала” діти. Це не релігійний трактат, а етична пам’ятка народу, кодекс його моралі.

Цей великий трактат складається з трьох книжок: *дхарми* (“добросердя”), *поруль* (“політика”) та *інбам* (“кохання”). За індуїзмом, вони становлять перші три мети життя. Четверту мету складає *мокша* – “звільнення душі від наступних перероджень”. Але *мокша* не входить у твір Валлувара. Чому? Можливо, великий мудрець унікав концепції про переродження душі, пов’язаної з містицизмом? Щодо цього можна тільки гадати...

Три книжки “Тіруккурала” поділяються на розділи: перша має 38, друга – 70, третя – 25 розділів, усього – 133. Кожен розділ містить 10 куралів-афоризмів.

Ми пропонуємо приблизно десятю частину “Тіруккурала” – десть по два курали з кожного розділу, що дає певне уявлення про кожен розділ зокрема і про весь твір Валлувара загалом.

Слід додати, що саме в південноіндійському штаті Тамілнад найбільше перекладають Тараса Шевченка, чимало нових публікацій з’явилося до 175-річчя від дня народження Кобзаря. 1989 року в Індії відзначалося 2025-річчя від дня народження Тіруваллувара (дата, зрозуміло, умовна). Таким чином, матимемо своєрідний перегук двох літератур. Сподіваємося, що ця публікація куралів сприятиме виданню й українською мовою цієї рідкісної книги.

Віталій Фурніка

ТІРУККУРАЛ

Книжка великого любомудра Тіруваллувара про
добросердя, політику й кохання

Хвала дощеві

Життя на землі завдячує дощеві. Тому дощ і вартий називатися нектаром життя.

Дощ дарує усьому снагу жити і сам утамовує спрагу.

Супутниця життя

Справжня дружина та, яка має чесноти, потрібні в сім'ї, і яка живе на статки чоловіка.

Чеснотлива жінка приносить щастя в хату, а славні діти – рубіни того щастя.

Діти

Куди амброзії до рисової каші, що її торкнулися рученята твоєї дитини!

Звуки сітара й віни найсолодші лише тому, хто не чув щебету своїх дітей.

Любов

Чи є сила, спроможна приховати любов? Запону з неї зірве одна-однісінька тужлива сльоза коханого.

Нездатний любити живе тільки для себе, а хто любить – собою навіть жертвує.

Гостинність

Не личить самому ласувати обідом, коли на подвір'ї стоїть людина. Навіть коли в тебе на столі трунок, що дарує безсмертя.

Як неторкана квітка аніччам в'яне, коли її понюхати, так і непривітний погляд господаря знічує гостя.

Лагідне слово

Не страшні злигодні тому, хто має для людей зичливе слово, що полегшує душу.

Вдаватися до грубощів замість лагідних слів – все одно, що їсти зелені плоди, коли довкола повно стиглих.

Вдячність

Добро в скруті, хоч і невелике, та застиляє увесь світ.

Недобре забувати добре, та добре забувати недобре.

Неупередженість

Багатство справедливого не знає втрат і дарує щастя нащадкам.

Заживає рана від опіку, та не проходить біль від слова.

Всепрощення

Як земля тримає тих, хто оре її, так і ти прощай тих, хто ганьбить тебе. Оце і є найвища доброчесність.

Навіть коли тобі заподіяли зло, найкраще – пожалій злочинця й не плекай помсти.

Заздрощі

Ніщо не зрівняти з високим даром – не знати ніяких заздрощів.

Заздрощі – лихо того, кого вони опосіли. Бо коли на заздрісника зглянутьса навіть вороги, його занапасть сама заздрість.

Марнослів'я

Не називай базіку-хвалька людиною, а назови його лущпайкою.

Коли говориш, то вживай слова, що несуть добро, і не вдавайся до марнослів'я.

Слава

Усе минає у цьому світі, окрім доброї слави.

Лиш той живе, хто не знає ганьби, і гине той, хто живе без слави.

Неживання м'яса

Чи знає жалість той, хто пожирає плоть інших істот, аби вдовольнити власну?

Коли питають, що таке спочутливість, знай: це невбивство. Убивство – відсутність співчуття. Чи ж є більший гріх, ніж споживання м'яса?

Священність

Чимало хто приховує свої страшні недуги й омивається в священних водах, ніби великий праведник.

Стріла пряма, а жорстока, лютня крива, а тішить слух; так і про людину суди не з вигляду, а з учинків.

Правдивість

Чистота тіла – від миття, чистота душі – від правдивості.

Серед краси світової нічого кращого не знайшов я над правду.

Великодушність і зло

Найвища помста тим, хто вчинив тобі зло, відповісти щирим добром, аби присоромити їх.

Зло, заподіяне комусь уранці, віддається тобі увечері.

Осуд вбивства

Коли запитують, що заповіла дгарма-справедливість, знай: кожна людина має право на життя.

Навіть коли тобі самому загрожує відділення душі від тіла, не прагни відібрати радість життя в іншого.

Велич володаря

Правителя держави, який дбає про своїх підданих, народ шанує, як Бога.

Світ спокійно живе під державною парасолькою правителя, добродесного і терпимого до різких слів.

Мудрість

Мудрість – зброя проти будь-якої небезпеки. Це фортеця, до якої не проникнути і якої не здолати ворогам.

Яким би не був світ, мудрість значить жити в злагоді з людьми.

Прихильність великих

Хто здолає і занапастить володаря, який цінує дружбу з мудрими, хоч ті й можуть дорікнути йому за помилки?

Відмахуватися від дружби з добродішними мудрецами стократ безглуздіше, ніж наживати ворогів.

Дружба з нищими

Смак води залежить від землі, по якій тече; так і взаєморозуміння між людьми визначає щирість їхньої дружби.

Справжня велич уникає нищих. Нищому пасують ниці, вони – його друзі.

Сутність людини

Оціни в людині хороше, відзнач у ній погане і те, чого більше, вважай за її суть.

Спробним каменем, який визначає велич або ницість, є людські вчинки.

Старанність

Богиня удачі сама розпитає дорогу і прийде до свого обранця, наділеного невичерпною старанністю.

Як бойовий слон, уражений стрілою, суне на ворога, так і міцні духом не впадають у розпач навіть після поразки.

Лінощі

Родина, що виховала неука, який розкошує у згубному неробстві, загине раніше, ніж ледачий син.

Одвічний світильник на ймення “славний рід” згасне, якщо припаде кіптявою лінощів.

Рішучість

Не втрачай рішучості, коли взявся за діло. Люди зневажають тих, хто не доводить справу до кінця.

Тверда рішучість дарує успіх і багатство, а без старанності обсідають злидні.

Стійкість у біді

Смійся з лиха. Ніщо не зрівняється зі сміхом, йому по силі здолати біду.

Біда сама страждатиме, коли підступить до людини, що ніби віл уперто тягне воза важким пугівцем.

Сила слова

Промовляй слово, коли пізнаєш його силу. Цей дар вищий за добродієність і багатство.

Промовляй слово, коли певен, що співрозмовник не скаже розумнішого.

Чисте діло й чесні задуми

Здобує зі слізьми, зі слізьми й втрачаємо. Та що прийшло до нас стежкою добра, навіть коли втрачаємо, народжує добро.

Берегти багатство, здобує нечесно, все одно, що тримати воду в невипаленому глечичку.

Непохитність у діях

Легко говорити, але важко робити як сказав.

Коли побачиш мізерного на вигляд, не дивися з презирством. Адже є люди, подібні до колісничого величезної колісничі, яка мчить щодуху.

Уміння поводитися на зборах

Промовляти на зборах, де не розуміють тебе, – все одно, що лити нектар безсмертя в стічну канаву.

Тримати слово перед наділеними ясним розумом – те саме, що зрошувати поле, на якому зеленіють сходи.

Країна

Щаслива країна, яка не знає голодної смерті, пошестей та спустошливих набігів.

Справжня країна проти роздрібнення на безліч земель, уникає міжособних чвар, що ведуть до спустошення, не знає жорстокості і вбивств, які жахають і самих володарів.

Багатство

Усі зневажають жebraків і вихваляють багатих.

Дитину, народжену з любові й названу милосердям, ростить щедра нянька, ім'я якій – багатство.

Гордість воїна

Воїн, який метнув дротик у ворожого слона, сміючись, вириває дротик, що пронизав його власне тіло, аби одразу ж метнути його в ворога.

День без страждання од глибокої рани, здобутої в бою, для хороброго воїна прожитий марно.

Дружба

Чи важче щось знайти, аніж дружбу? І чи є надійніший щит для доброго діла, ніж дружба?

Дружба з гідними кріпне, посилюється з кожною зустріччю, як і мудрість давніх вед – з кожним прочитанням.

Глупота

Глупота – це щось незвичайне. Коли запитують, що воно таке, знай: глупота пригортає збитки і розкидає статки.

Дружба з дурнем – велика розрада, бо, розлучившись з ним, не відчуваєш прикрошів.

Природа ненависті

Навіть жартома не побажай нікому того ницого почуття, назва якому ненависть.

Не виливай болю тому, хто не страждав. Не відкривай своїх вад ворогові.

Прихований ворог

Не бійся ворогів одвертих, як меч, та остерігайся ворогів у личині друзів.

Остерігайся ворога прихованого. У фатальну хвилину він розітне тебе з насолодою і без вагань, як гончар глину.

Жіноча примха

Хто потурає примхам жінки-красуні, не допоможе в скрутї другові й не зробить доброго діла.

Хто боїться своєї дружини, ніколи не зробить добра в ім'я доброчесної мудрості.

Розпусниці

Погибель несуть солодкі слова розпусниць у золотих оздобах. Вони знають не кохання, а лише користь.

Облудні обійми корисливих повій – обійми мертвого в темній кімнаті.

Вино

Не пийте вина! А коли вже пити, то нехай п'є той, хто не прагне вславитися як мудрець.

Захмелілий бридкий навіть рідній матері. То які почуття пробудить він у мудрого?

Ліки

Тілу не потрібні ніякі ліки, коли, сідаючи до обіду, ти впевнився, що засвоїв уже спожите.

Коли шлунок не знає міри, тіло терпить велику муку.

Гідне народження

Коли людина не любить людей, то вона не любить і гідного народження.

Сіянець указує на родючість ґрунту, з якого виріс; так і про шляхетність свідчить мова її нащадка.

Власна гідність

Коли людина втрачає гідність, то від неї така ж користь, як і від волосини, що випала.

Як тварина не може жити без шерсті, так гинуть і ті, хто втрачає людську гідність.

Велич

Усі люди однакові від народження, та велич їхню засвідчують діла.

Лиш той збереже велич, хто пильнує себе, як цнотлива жінка.

Великодушність

Світ тримається на великодушних; без них він став би тліном.

Нехай розум і гострий, як напилник, та, коли людина негідно чинить з іншими, вона схожа на трухляве дерево.

Багаті й недобрі

Хто нажив багатство і не користується ним, той мрець; яка користь у суєтному накопиченні добра?

Багатий скнара, який нічого не дарує бідним, мов та жінка-красуня, що стариться насамоті.

Скромність

Справжня скромність соромиться вчинків, негідних чоловіка. Все інше – соромливість добродесних вродливих жінок.

Хіба скромність – не окраса мудрості? А коли її бракує, то чи не тяжка недуга – пихатість?

Рільництво

Чим би не займалися в світі люди, їм не обійтися без плуга. Ось чому рільництво, хоч і важке, найвище з усіх занять.

Коли жменя пилуки на полі висохне і поле на чверть зменшиться, то не потрібно й жмені коров'ячого гною.

Злидні

Коли питають, чи є щось гірніше від злиднів, то знай: найгірші й найболючіші самі злидні.

Можна заснути й посеред палахкотливих вогнищ, та навряд чи заснеш, коли тебе обсіли злидні.

Ганебність жебрів

Немає солодшого над харч, зароблений власною працею, – навіть і юшка з однієї води.

Немає ганебнішого, ніж жебрати, навіть коли просиш води напоїти корову.

Ниці люди

Як викапані, схожі між собою ниці люди. Ми ще не бачили людей, так дивовижно схожих.

На що здатні ниці люди? Чимхутчій запродати себе скрутної хвилини.

Богиня краси

Невже мою могутність, перед якою тремтіли вороги, розбили вщент чари дивноликої?

Навіщо прикраси красуні, у юних і чарівних очах якої, наче в сарни, сяє соромлива несміливість?

Таємниці серця

Подвійну силу мають її очі, підведені сурмою: вони і завдають болю, і тамують його.

Коли очі розмовляють з очима, навіщо слова?

Обійми коханої

Звичайну недугу лікують зіллям, та красуня в дорогих оздобах сама зілля від недуги, яку ж сама й викликала.

Чи здатні небеса лотосоокого Вішну подарувати таку насолоду, яку дарує сон у ніжних обіймах коханої?

Насолода, дарована вродою

Лотос перед нею в'яне і, не підводячи погляду, каже собі, що не годен зрівнятися з очима коханої в перлах.

Ніжна квітка аніччама-недоторки й м'який лебединий пух перед ніжками коханої ніби колючий терен.

Чари кохання

Кохання молодої пари справді схоже на єднання душі й тіла.

Коли кохана з чудовими браслетами переді мною, вона – як життя душі. А щойно піде, то ніби сама смерть чатує над душею.

Чутки

Чутки посилюють моє кохання. Без них моя пристрасть охолола б і згасла.

Мої муки зростають: чутки в селі для них – наче добрива, а материні докори – вода.

Нестерпність розлуки

Чи можна вірити клятвам коханого? Адже в його серці вже в'ється думка про розлуку!

Гірко жити без родини, та ще гіркіше – без милого.

Сльози розлуки

Кохання дарує незорний і бездонний океан щастя, та розлучаються закохані й муки ніби ще більшають і глибшають.

Ночі в розлуці такі довгі! Куди жорстокіші, ніж жорстокість мого жорстокого коханого.

Муки самотини

Тільки коханим судилося скуштувати солодкий без кісточки плід кохання.

Кохання завдає гіркоти, коли воно не взаємне. Кохання дарує щастя, коли його рівноважать, як коромисло, почуття двох сердець.

Плач дівчини на згадку про минуле

Кохання солодше вина, бо самі спогади про обійми викликають солодкий щем.

Жар кохання, навіть найменший, такий солодкий! Сама згадка про милого одразу тамує мій біль.

Надвечірні сльози

Нехай на вас, сутінки, зійде благодать! Хто назвав вас вечором? Ні, ви – пора, яка поглинає життя розлученого подружжя.

Коли поруч немає коханого, то й вечір підступає катом до місця страти.

Втрата стриманості

Сокира любовної пристрасті трощить двері величної стриманості, взяті на засув соромливості.

Я хвалюся тобі, що стриманість візьме в мені гору. Та, на жаль, пристрасть долає мої хитрощі і виривається назовні.

Туга за коханим

У чеканні милого очі мої згасли й стали тепер пустелею. І пальці мої стерлися, рахуючи на стіні дні, відколи він поїхав.

Чи варто чекати, що повернеться коханий? Що дасть зустріч із ним? Чи зарадять обійми, коли серце розбите?

Удавана досада

При зустрічі не обіймай його, вдавай, що тобі прикро, тоді побачиш, чи страждатиме він.

І вода дарує насолоду лише в затінку, і удавана досада солодка закоханим.

Вершина ревнощів

Навіть коли я в задумі милуюся її вродою, вона спалахує од ревнощів: “З ким ти порівнював мене? Про кого думав, поглядаючи на мене?”

Щойно я мовив: “Кохаю тебе більше, ніж будь-кого”, вона спалахує: “Ніж кого? Кого все-таки?”

Насолода від удаваної образи

Удавана образа посилює насолоду любовних обіймів. Навіть удавана образа дарує радість палким обіймам закоханих.